

Posudek vedoucího diplomové práce

Ivy-Hedviky Zýkové

“Doba temna?

Aneb o tom, co dnes v Praze zahraničním turistům z komunismu ukazujeme, co jim vyprávíme a co si necháváme pro sebe“

Katedra obecné antropologie
FHS UK

Vypracoval: Yasar Abu Ghosh, 17. 06. 2012

Iva-Hedvika Zýková si za cíl své diplomové práce vytýčila odpovědět na otázku jak a proč dochází k petrifikaci paměti? Vznik institucí paměti v postsocialistické ČR není v tomto ohledu nijak unikátní a patří, jak správně autorka dokládá, k fenoménu, kterým se zabýval svého času už Pierre Nora: přechodu od společnosti paměti ke společnosti paměti-jako-historie. K tomuto fenoménu dochází právě tam, kde „historie“ musí být ze své podstaty zbavena jakékoli nejednoznačnosti, kde se zpřístupňuje prostřednictvím stop, které po sobě zanechala a kde právě tato její schopnost je zároveň důkazem o její vitalitě.

Z metodologického hlediska pokládám za inovativní a promyšlené, že pro odpověď na tuto otázku nejde autorka výhradně mezi konzumenty takovéto „historie“, jak původně zamýšlela, ale zejména mezi její tvůrce a udržovatele, k nimž sama patří jako profesionální průvodkyně.. Konkrétně pak šlo o to, aby se výzkum odehrával na místech a mezi lidmi, kde se vyslovování se k nedávné minulosti a touha si jí zpřístupnit stalo *raison d'être* dané instituce nebo sociálních aktérů: cestování za pamětí komunismu do východní Evropy. Zde je třeba zdůraznit, že tento přístup, po hříchu pouze implicitně, vymezuje pole bádání na popularizovanou historii, tj. na historii, která si neklade badatelské cíle, ale na první pohled ryze obchodovatelné. Proto se do jejího bádání nevešla např. instituce tak přítomná v obecném diskurzu, jako je Ústav pro studium totalitních režimů (ÚSTR).

Pozoruhodnou se otázka stává ve chvíli, kdy autorka odhaluje jeden překvapivý, ovšem o to zajímavější požadavek konzumentů takové historie: jejich touhu po seznámení s každodenním životem v období diktatury. Jak vyjít vstříc této poptávce a jak se s inscenací vlastních dějin pro uspokojení cizinců vyrovnávají jednotliví aktéři? Iva-Hedvika Zýková k tomu říká: „Do jaké míry odpovídáme podle toho, co si opravdu myslíme a do jaké vycházíme vstříc očekávání turistů (neboli, řečeno s Goffmanem [1999], reagujeme tak, jak si žádá tradice naší skupiny)? A jakou roli v našich odpovědích hraje snaha podpořit určitý náš zidealizovaný autoportrét?“ (s. 6). S povahy turistických objektů ovšem vyplývá, že zamýšlený cíl je v rozporu s tím, co vůbec může turismus zprostředkovat: “tourist gaze”. Objekty, které upoutávají turistovu pozornost, nejsou stabilní, ale naopak se proměňují, zanikají a objevují se nové, přičemž těmi, kdo nové objekty turistického pohledu vytvářejí, nejsou jen turisté sami, ale také (a možná zejména) odborníci přes turismus” (s. 14).

Odpovědi na tyto otázky, které nejsou lehce řešitelné, protože autorka nemá v českém prostředí k dispozici práce na podobné téma, hledá v pěti hlavních kapitolách a dále v závěru práce. V těch postupně nabízí na jedné straně vyčerpávající popisy míst paměti komunismu

(Muzeum komunismu, výletní trasy po stopách komunismu a jiná symbolická místa spojená s udržováním nebo pádem komunismu – Václavské nám., Staroměstské nám., Letná, Národní tř. apod.), na druhém i rozsáhlé využíváním narativů z rozhovorů s některými aktéry.

Práci je třeba jednoznačně vytknout konstrukci, ve které je empirický materiál paralelní s konceptuálním rozbohem a diskusí teoretických inspirací. Autorka velmi dobře rozumí autoritativním textům, ale nezdá se, že by jí často vedly při samotné analýze. Pramenné poklady, do kterých nám dává tak živě nahlédnout, si přitom o to přímo říkají. Popis jednotlivých míst např. ukazuje na možnost konfrontovat různě ustálených dichotomií v pohledu na minulost, jejich pevnou sepnutost s osobními trajektoriemi aktérů, nebo konstantní přecitlivělost na „odbornou kritiku“, jakousi marginalizaci na poli historiografie, kam jsou taková místa paměti často vtahována při konfrontaci s „nezaujatou“ historiografií.

Kromě tohoto nedopracovaného aspektu práce je na místě připomenout místy prkenný a krkolomný jazyk, zejména pak neschopnost ukončit větu a navázat novou. Přesto text skýtá více než dobrou naději na to, že by mohl být dopracován do velmi zajímavého nebo dokonce pozoruhodného článku o komodifikaci historie jako traumatu v kontextu postsocialismu. Práce splňuje všechny požadavky na diplomovou práci a i přes zmíněné nedostatky výrazně převyšuje neotřelost nápadu, originalita tématu a lehkost při práci s teoretickými texty. Proto práci navrhuji k obhajobě a hodnotím jako *velmi dobrou*.

Yasar Abu Ghosh